

REU – Ad Retsplejeloven

20/4-05

Ad BETÆNKNING 1436: meget kort kommenteret sammendrag

**Sagsomkostninger i § 259-afvisning objektivt ansvar?**

§ 259-afviste selvmødere pålægges sagsomkostninger uden begrundelse, uden at være hørt mv. Et objektivt ansvar er et strengt ansvar og bør modsvares af stram styring af ansvarets omfang. Mindst.

Efter gældende ret kan princippet om, at den tabende part skal erstatte modpartens sagsomkostninger, fraviges, hvis retten ved "særlige omstændigheder" finder "skellig grund" dertil. Af relevante faktorer nævnes sagens princielle karakter eller videregående betydning, om en af parterne er en offentlig myndighed, om sagen var tvivlsom mv. Hvis sagen tillige er af principiell karakter, er det særligt nærliggende at overveje at ophæve omkostningerne helt eller delvis.

En mere fleksibel praksis vil være hensigtsmæssig, navnlig således at delvis ophævelse af sagsomkostningerne anvendes oftere. Forskellen mellem fuld erstatning af den vindende parts sagsomkostninger og ingen erstatning af sagsomkostninger kan være mærkbar (og føles uretfærdig), og så kan en mellemform anvendes, *hvor omstændighederne i nogen, men ikke meget høj, grad taler for en ophævelse af omkostningerne*.

§ 259-afviste er jaget vildt.

**Høring af parterne.** Efter gældende ret fastsætter retten sagsomkostninger, selv om der ikke er nedlagt påstand herom, jf. Rpl. § 328. Retsplejerådet foreslår, høring af parterne. **Og begrundelse** af afgørelser om sagsomkostninger. Disse afgørelser har ofte central betydning for parterne. Det skal angives udtrykkeligt, hvis udgifter anses unødvendige, og årsagen hertil skal oplyses, eller hvis påberåbte udgifter mv. i øvrigt ikke tages i betragtning som sagsomkostninger.

§ 259-afviste høres overhovedet ikke. De pålægges 'objektivt' ansvar for sagsøgte sagsomkostninger.

**Ophævelse af sagsomkostningerne.** Det er formentlig mere reglen end undtagelsen, at sagsomkostningerne ophæves alene begrundet med en henvisning til "sagens omstændigheder", uden konkretisering.

I UfR 2000.796 H og UfR 2000.577 H tabte privatpersoner et erstatningssøgsmål mod en professionel, hhv. en advokat og en bank, men blev af Højesteret ikke pålagt at betale sagsomkostninger, hverken for landsretten eller Højesteret. I UfR 2000.577 H havde landsretten pålagt de tabende sagsøgere (ca. 160 personer) at betale i alt 607.000 kr. i sagsomkostninger for landsretten. I Højesterets præmisser kritiseres banken, og ophævelsen af sagsomkostningerne kan begrundes med både partsstillingen, sagens tvivlsomhed og den vindende parts kritisable forhold. Sagen havde vel en vis principiel interesse (prospektansvar).

I UfR 2000.796 H havde sagsøgerne vundet sagen i landsretten og fået tilkendt 170.000 kr. i sagsomkostninger. Flertallets votum indeholder ingen kritik af advokaten. Ophævelsen af sagsomkostninger må være begrundet i partsstillingen, sagens tvivlsomme stilling, men der vara ikke principiel betydning (en 3-2 afgørelse i Højesteret), mm. ophævelsen skal forstås som en (skjult) kritik af advokaten.

§ 259-afviste pålægges 'objektivt ansvar' for sagsøgte sagsomkostninger.

**Sagsomkostninger.** Udgifter til bevisførelse afholdes af den part, der har anmodet herom, jf. Rpl § 311, stk. 1. Unødige eller dadelværdige beviser skal afvises, Rpl. § 341 og § 312, stk. 2, og udgifter forårsaget ved tilregnelig fejl eller forsømmelse påhviler den part, der har begået fejlen. Udgifter til advokat, i forbindelse med gennemførelse af de pgl. processuelle skridt, omfattes traditionelt ikke.

Hovedreglen er, at taber betaler (§ 312, stk. 1), også ved appel (§ 317). **Afvises** sagen, anses sagsøger som taber, § 313. Afvises sagen i det hele, betragtes den som tabt af sagsøger mht. sagsomkostninger. Princippet kan fraviges, når retten "i særlige omstændigheder finder skellig grund" dertil (§ 312, stk. 1).

Rpl giver retten et **meget vidt skøn** over, hvorvidt en part helt eller delvis skal betale sagsomkostninger til modparten, som over, hvilke udgifter der i givet fald skal medregnes. Selv når en part får fuldt medhold, giver ordene "særlige omstændigheder" og "skellig grund" retten betydelig frihed til at fravige princippet om, at taberen betaler.

**§ 259-afviste selvmødere har reelt ikke tabt**, er ikke reelt udeblevet. Afvisningen er blind som ved 'objektivt ansvar', skønt selvmødende sagsøger klart er den forurettede, men rettergangen blokeres uden begrundelse. 'Udeblivelsesreglerne' er ikke de samme for fremmødte selvmødere, og motiverne har ikke direkte omhandlet selvmøderes trængsler, men jf. om påpeget afhjælpning under § 259 for at undgå skadevirkninger. § 259-skadevirkninger undgås ikke i dag, tværtimod.

Bestemmelser i domme og afgørelser om sagsomkostninger **begrundes sjældent**, men der tages hensyn til sagens ukomplicerede indhold, principielle retsindhold, klargørelse af administrativ praksis, fastlæggelse af

retsspørgsmål, modpartens urimelige fremprovokering af proces, hvor sagen burde have været løst (fx ved myndigheders ex officio pligt, brud på præceptiv lov eller afvist rimeligt forlig), modpartens urimelige forhaling, urimelige 'beviser' (fx ulovlige registreringer eller aftaler til omgåelse af præceptiv lov), om modparten er en offentlig myndighed eller professionel, sagers videregående betydning også for borgeren, når udfaldet reelt bliver afgørende for en række andre sager, alvorlig belastning for en part ol.

**Udgifter, der ikke dækkes.** Partens eget arbejde kan normalt ikke medregnes som sagsomkostning. En advokat eller offentlig myndighed, der har haft lang tid til ex officio at sætte sig ind i ukomplicerede forhold, undersøge jus-faktum og gældende ret, og urimeligt har givet anledning til selvmøders søgsmål, har intet arbejde præsteret for retssagen (som de ikke forinden burde have præsteret), der bør derfor ikke tilkendes omkostninger for sådan pligtforsømmelse, for ikke at nævne pligtforsømmelse og medvirken til direkte lovovertrædelser, U 1977.874 V. Sagsomkostninger skal afvises eller ophæves.

**Selvmøder** kan få positive udgifter til transport og afløser i forbindelse med retsmøder dækket – nok også tabt arbejdsfortjeneste – af nogle retter som sagsomkostning. I UfR 1979.776 V tilkendtes forhøjede sagsomkostninger til en sagsøger, der havde ført en **principiel sag** om daginstitutionsbetaling mod en kommune. Sagsøgeren fik selv tilbagebetalt 1.400 kr., men kommunen tilbagebetalte som følge af dommen i alt 3,2 mio. kr. Optræder en **advokat** som **selvmøder**, kan han få tillagt **sagsomkostninger** svarende til nedsat advokatsalær, jf. UfR 1986.320 H.

§ 259-afviste pålægges 'objektivt ansvar' til betaling af sagsøgtes omkostninger, trods sagsøgtes mislige forhold – og ingen omkostninger tilkendes selvmøder (der ikke er advokat).

Hvis **ingen af parterne får fuldt medhold** (eller næsten fuldt medhold), eller hvis retten beslutter kun at tilkende delvise sagsomkostninger, er udmålingen af sagsomkostninger ofte helt skønsmæssig, således at parterne har endnu vanskeligere ved at udlede, hvordan beløbet er fremkommet. Det er i forvejen vanskeligt. § 259-afviste er retsløse.

**Domstolenes opgaver i civile sager.** Bet nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I s. 83-84:

Domme skal være velfunderede, behandlet med grundighed, og materielt korrekte. Rigtige og overbevisende afgørelser er vigtigt for et **retssamfund**, ligesom borgers tillid til domstolene, hvis afgørelser skal bidrage til at skabe stabilitet og ro i samfundet, og have en holdningsdannende effekt. Tillidshensynet er et selvstændigt formål med retsplejereglerne og ikke kun en afledet virkning af regler, der kan være udformet ud fra andre hensyn. Den **materielle lovgivning gennemføres og efterleves** via domstolene. - For den enkelte som for samfundet er en velfungerende domstolsprøvelse i forhold til **forvaltningens afgørelser** af vital betydning. Ved brug af samfundsmæssig tvang, indgreb i ejendomsretten ol., har domstolene en helt central stilling. Domstolene har en retsafklarende og retsudviklende funktion i forhold til den af lovgivningsmagten gennemførte lovgivning. Retsplejereglerne må **sikre en reel adgang til rettergang**. Det vil det være særlig vigtigt at have følgende forhold for øje: • Domstolene skal være tilgængelige for borgeren. • Tvistløsningen skal være forsvarlig med henblik på **materielt rigtige afgørelser**. • Tvister for domstolene skal kunne løses inden for rimelig tid. • Omkostningerne skal være acceptable for parterne og samfundet.

**Grundloven.** Grl. § 3 om magtens tredeling fastslår, at den dømmende magt er hos domstolene, jf. UfR 1999.841 H. Borgernes adgang til domstolene sikres navnlig af grundlovens § 3 og – mht. prøvelse af forvaltningsafgørelser – Grl. § 63.

§ 259-afviste blokeres adgang til domstolene og straffes objektivt med betaling til lovovertrædende sagsøgte. **Retsplejen skal holdes adskilt fra forvaltningen**, og regler herom fastsættes ved lov, jf. Grl. § 62, et vigtigt princip, som fsv. allerede fremgår af Grl. § 3. Grl. § 63, stk. 1, bestemmer, at domstolene er berettiget til at påkende ethvert spørgsmål om **øvrighedsmyndighedens grænser**, både retlige og skønsmæssige elementer.

Efter Rpl § 14, stk. 1, litra d, hører **retshjælpsforretninger** til byretternes opgaver, jf. **vejledningspligten over for selvmødere i civile sager** Rpl. § 339, stk. 4. Byretterne administrerer ordningen med offentlig retshjælp ved advokater, jf. bkg nr. 1140 af 13. dec 2002, jf. Rpl § 128, stk. 3 og 4.

For domstolene findes ingen lovregel om almindelig vejledningspligt svarende til **forvaltningslovens § 7, stk. 1**: forvaltningsmyndigheder skal "i fornødent omfang yde **vejledning** og bistand til personer, der retter henvendelse om spørgsmål inden for myndighedens sagsområde". Vejledningspligten omfatter ikke blot praktiske og formelle spørgsmål, men også vejledning om materielle regler.

**Retsplejerådet:** En sådan opfattelse er naturlig også mht. domstolene, og der ydes i praksis bistand af retternes personale også uden for området for de nævnte lovregler om vejledningspligt.

§ 259-afviste er retsløse. INGEN vejledning ydes. Der bør indføres vejledningspligt i lighed med forvaltningsl. § 7 el.

Er der anlagt retssag, må materiel retshjælp ydes på møder, hvortil begge parter er indkaldt, eller alternativt skriftligt med kopi til modparten. Efter Retsplejerådets opfattelse er det til gengæld evident, at domstolene som andre offentlige myndigheder bør vejlede publikum om processuelle og praktiske spørgsmål, og Rådet har allerede i betænkning nr. 1401/2001 foreslået, at der gennemføres udtrykkelige lovregler om rettens vejledningspligt mht. retshjælp, fri proces mv. - En tvist bør løses så tidligt som muligt og så billigt som muligt, så den økonomiske og psykiske belastning af parten minimeres, men uden at tvistsløsningens kvalitet på uacceptabel måde forringes.

§ 259-afviste er retsløse.

**EMRK artikel 6** hjemler ret til retfærdig rettergang inden for rimelig frist. Art 6, jf. art. 13 og 14 og art. 1, er krænkert, hvis en part **reelt er afskåret** fra at føre retssag uden tvingende grunde, der kan retfærdiggøre begrænsningen. **Sagsomkostninger:** Peer Lorenzen mfl., Den Europæiske Menneskeretskonvention med kommentarer (2. udg. 2003, s. 213), problemet vil nok primært foreligge som et spørgsmål om, hvorvidt staten har krænkert art 6 **ved ikke at meddele fri proces til advokat**.

Analogt med dette: § 259-afvisning uden afhjælpning, uden at udpege advokat. Tilmed med 'objektiv' straf i form af at betale modparten omkostninger – skønt sagsøgte er åbenlyse lovovertrædere.

Staten kan i konkrete tilfælde være forpligtet til at yde fri proces, hvis det er nødvendigt for at sikre **reel adgang** til domstolene. **Kan parten føre sagen selv, er fri proces ikke nødvendig:** "secure his "access to court" in some other way such as, for example, bring the action himself..." I Airey (dom af 9. oktober 1979) fastslog EMD for første gang, at når en person **ikke** har mulighed for **på egen hånd at føre retssag** og pga. økonomiske forhold ikke har råd til en advokat, kan afslag på fri proces udgøre en krænkelse af art 6. Airey havde **ikke haft reel adgang** til domstolene. Flertallet anførte videre, at artikel 6 i visse tilfælde forpligter staten til at sørge for advokاتبistand, når sådan bistand viser sig **nødvendig for at sikre en reel adgang** til domstolene, fx fordi der gælder **advokattvang**. Airey må være udtryk for gældende praksis på dette område. Der kan af art 6 udledes en ret til fri proces til advokاتبistand, når advokاتبistand er nødvendig for at sikre reel adgang til domstolene. Som anført i McVicar, præmis 48 er dette et spørgsmål om, hvorvidt parten ville kunne føre sin sag på **tilfredsstillende måde uden advokاتبistand**. I Aerts (Rep. 1998.1964) var artikel 6 **krænket** ved afslag på fri proces til en kassationsanke, hvor der gjaldt **advokattvang**. Det var afgørende, at der var **advokattvang** (Gnahore præmis 41). Der tages hensyn til realia, jus-faktum (og mulighed for at få medhold mv.)

I Nicholas (afg. af 14. marts 2000 om at afvise realitetsbehandling af klagen) var afslag på fri proces ikke krænkelse af art 6. EMD henviste til, at klager havde **undladt at møde som selvmøder**, skønt der var mulighed for det. I A. (dom af 17. december 2002) var art 6 ikke krænkert, der henvistes bl.a. til, at der var mulighed for at indgå conditional fee-aftaler med advokat.

**Retsplejerådet:** I kravet om "access to justice" må ligge, at borgerne har **reel mulighed for at få løst retlige konflikter**, at berettigede krav tages til følge efter en fremgangsmåde, der giver tabende part tillid til, at hans argumentation er hørt, at afgørelsen er uvildig, juridisk sagkyndig og uht. relevante oplysninger-inden for rimelig tid, uden unødigt at svække berettigedes retsstilling. Disse muligheder bør stå åbne for **alle** uden hensyn til indtægt og formue, således at økonomiske overvejelser ikke i sig selv er afgørende. De skridt, der kræves af den enkelte for at sætte maskineriet i gang, må ikke være så indviklede eller fremmedartede, at almindelige mennesker afskrækkes.

Hanne Christensen, cand.jur. LL.M  
Helgesensgade 1, 4.tv.  
2100 Kbh Ø